

بِسْمِ تَعَالَى

سازمان حج و زیارت

دفتر بهسازی آموزش و فناوری (اداره آموزش و مطالعات)

برگزیده ای از قانون اساسی عراق، قوانین عمومی حقوقی

گردآورنده: اسداللهی

بسم الله الرحمن الرحيم

بخشهای برگزیده از قانون اساسی عراق

مابه بنی آدم کرامت بخشدیم

ما اهلی عراق خاستگاه پیامبران و رسولان، سرزمین ائمه اطهار و پیشتران تمدن و کتابت و نغارش، هستیم که اولین قانون بشری در سرزمین ما تدوین شد، قدیمی ترین معاهده عادلانه برای اداره امور در سرزمین ما تهیه شد، صحابه و اولیاد سرزمین ما نماز خوانند، فلاسفه و علماء سرزمین ما به تامل و تفکر پرداختند و ادبا و شعرا دست به بداع و نوآوری زدند با آگاهی از حق خداوند بر ما و در پاسخ به دعوت وطن و شهروندان و رهبران ملی و مذهبی و اصرار مراجع بزرگ، رهبران، مصلحان و نیروهای ملی و سیاسی و با حمایت دوستان، برای اولین بار در تاریخ خود در روز سی ژانویه ۲۰۰۵ میلیونها زن و مرد و پسر و جوان پای صندوهای رای می حاضر شدند آنها در حالی پای صندوق های رای حاضر شدند که سرکوب های طائفه ای توسط سئکران مستبد را به یاد می آوردند، از شهدای نجایح عراق اعم از شیعه و سنی، عرب، کرد و ترکمن و بقیه برادران خود الهام می گیرند.

ما ملت عراق که تازه از ذلت و خواری بیرون آمده و بایک نظام جمهوری فدرال دیمکراتیک کثرت گرا با اطمینان به آینده خود چشم دوخته است و با همه عناصر خود اعم از زن و مرد و پسر و جوان غم خود را جزم کرده است تا به اصول قانون احترام گذاشته و سیاست تجاوز را کنار بگذارد، به زنان و حقوق آنها، ساخوردگان و دغدغه های آنان و کودکان و امور آنها توجه کند و فرهنگ تنوع را کسترش دهد و ریشه تروریسم را از جا بکند.

➤ بخش اول - اصول اساسی

- ❖ جمهوری عراق کشوری مستقل و دارای حاکمیت است که نظام حکومتی آن جمهوری پارلمانی دموکراتیک و فدرال است.
- ❖ - اسلام دین رسمی کشور و منبع اصلی قانون گذاری است .
 - تدوین قوانینی که با احکام ثابت اسلامی تعارض دارد جایز نیست .
 - تدوین قوانینی که با اصول دموکراسی تعارض دارد جایز نیست .
 - تدوین قوانینی که با حقوق و آزادیهای اساسی ذکر شده در این قانون اساسی تعارض دارد جایز نیست.
 - قانون اساسی حفظ هویت اسلامی اکثریت ملت عراق و همچنین آزادی عقیده اجرای شعائر دینی برای همه افراد مانند مسیحیان ، یزیدیان و صائبی های مندائی را تضمین می کند.
- ❖ عراق کشوری دارای اقوام ، ادیان و مذاهب مختلف است و بخشی از جهان اسلام به شمار می رود و ملت عرب آن بخشی از امت عربی هستند.
- ❖ ۱ - **زبان عربی و کردی** زبان های رسمی عراق هستند و عراقی ها حق دارند طبق اصول آموزش زبانهای مادری مانند ترکمنی یا سریانی ارمنی یا هر زبان دیگری را در موسسه های آموزشی دولتی یا خصوصی به فرزندان خود آموزش دهند
- ۲ - دامنه اصطلاح زبان رسمی و چگونگی اجرای احکام این ماده در قانونی به شرح زیر تعیین می شود.
- ۲ - الف : انتشار دو روزنامه رسمی به این دو زبان .
- ۲ - ب : در اماکن رسمی مثل پارلمان، هیئت دولت، دادگاهها و کنفرانس رسمی از این دو زبان استفاده می شود.
- ۲ - ج : اسناد رسمی و نامه ها به این دو زبان به رسمیت شناخته می شود و اسناد رسمی نیز به این دو زبان منتشر خواهد شد.
- ۲ - د : طبق ضوابط آموزشی ، مدارس دو زبانه دایر خواهد شد .
- ۲ - ه : هر مسئله دیگری مثل پول ، گذرنامه و تمبر که اصل برابری برای آن ضروری باشد.
- ۳ - نهادها و دستگاههای فدرال در منطقه کردستان از هر دو زبان استفاده می کنند.
- ۴ - زبان ترکمنی و سریانی در واحدهای اداری که اکثریت جمعیت را در آنجا تشکیل می دهند زبان رسمی به شمارروند.
- ❖ **حاکمیت از آن قانون است و مردم منبع اختیارات و مشروعیت آن به شمار می روند که این حق خود را از طریق رای دادن مخفی و مستقیم از طریق نهادهای قانون اساسی اعمال می کنند.**
- ❖ قدرت به صورت مسالمت آمیز و از طریق ابزارهای دموکراتیک که در قانون اساسی بر آنها تصریح شده است منتقل می شود.

- ❖ عراق اصول حسن همجواری را رعایت کرده و به عدم دخالت در امور داخلی دیگر کشورها پایبند است و کوشد منازعات را با ابزارهای مسالمت آمیز حل و فصل کند ، روابط خود را براساس منافع مشترک و مقابله به مثل برقرار می کند و تعهدات بین المللی خود را رعایت می کند.
- ❖ ۱ - الف : نیروهای مسلح و سازمان امنیتی عراق از مولفه های ملت عراق به شمار می رود و توازن خود و حضور همه اقشار در خود بدون هر گونه تبعیض رارعايت می کند و تحت رهبری حکومت مدنی قرار دارد و از عراق دفاع می کند ضمن آنکه ابزاری برای سرکوب ملت عراق نیست ، در امور سیاسی دخالت نمی کند و در نقل و انتقال قدرت نیز نقشی ندارد.
 - تشیکل گروههای شبه نظامی در خارج از چارچوب نیروهای مسلح ممنوع است .
 - سازمان اطلاعات ملی عراق اطلاعات را جمع آوری کرده و تهدیداتی که امنیت ملی را نشانه رفته است ارزیابی کند و توصیه هایی در اختیار دولت عراق قرار می دهد.
- ❖ سازمان اطلاعات تحت حاکمیت مدنی و زیر نظر قوه قانون گذاری خواهد بود و طبق قانون و بر اساس اصول و رسمیت شناخته شده حقوق بشر فعالیت می کند.
 - دولت عراق تعهدات بین المللی این کشور در خصوص منع گسترش ، توسعه ، تولید و استفاده از سلاح های هسته ای ، شیمیایی و میکروبی را رعایت می کند و از تجهیزات ، مواد ، فنآوری و سیستم های ارتباطی که به توسعه ، ساخت ، تولید و استفاده از این گونه سلاحها مربوط می شود جلوگیری می کند.
 - خدمت زیر پرچم بر اساس قانون سازماندهی می شود .
- ❖ عتبات مقدسه و اماکن مذهبی در عراق هویت های دینی و فرهنگی هستند و کشور بر حفظ حرمت آنها و تضمین انجام آزادانه شعائر در آنها تاکید می کند.
- ❖ بغداد پایتخت جمهوری عراق است .
- ❖ پرچم ، شعائر و سرود ملی عراق که سمبل عناصر مختلف تشکیل دهنده ملت عراق است بر اساس قانون مشخص می شود.
 - نشان ها ، تعطیلات رسمی ، مناسبت های مذهبی و ملی و تقویم هجری و میلادی بر اساس قانون مشخص می شود.
 - تدوین قوانینی که با قانون اساسی در تعارض باشد جایز نیست و هر گونه نص قانونی که در قوانین اساسی مناطق بیاید یا هر نص قانونی دیگری که با قانون اساسی تعارض داشته باشد باطل است .
- ❖ این قانون اساسی ، عالی ترین قانون عراق به شمار می رود و همه قسمتهای آن بدون استثنا الزام آور است.

➤ **بخش دوم - حقوق و آزادی ها** در ۳۱ ماده که ۲۰ ماده آن مربوط به حقوق مدنی و سیاسی و ۱۱ ماده مربوط به آزادی های فردی و اجتماعی است.

• فصل اول : حقوق مدنی و سیاسی

❖ عراقی ها بدون هرگونه تبعیض بر اساس جنسیت , نژاد , قومیت , اصل , رنگ , دین , مذهب , اعتقادات , اندیشه یا اوضاع اقتصادی و اجتماعی در برابر قانون برابر هستند.

❖ هر فردی حق برخورداری از زندگی , امنیت و آزادی دارد و محرومیت وی در این حقوق یا محدود نمودن حقوق وی بر اساس قانون و حکم صادره از مقامات قضایی ذیربط جایز نیست .

❖ حق برابری فرصتها برای همه عراقی هائضمین شده است و حکومت اتخاذاقدامات لازم برای این امر را برعهده دارد.

❖ حریم خصوصی هر شخص تاجایی که باحقوق دیگران و آداب عمومی منافات نداشته باشد محفوظ است .

حرمت منازل محفوظ است و ورود به آنها یا تفتیش و تعرض به آنها جز با حکم قضایی طبق قانون جایز نیست .

❖ ۱ - هرکس پدر یا مادر عراقی داشته باشد عراقی محسوب می شود .

۲ - ملیت عراقی حق هر عراقی است و اساس شهروندی وی به شمار می رود.

۳- تابعیت عراقی با هدف سیاست اسکان که به ترکیب جمعیتی عراق لطمه وارد می کند داده نخواهد شد.

❖ ۱ - دستگاه قضایی مستقل است و جز قانون هیچ کس حاکمیتی برآن ندارد.

۲ - هر جرم و مجازاتی بر اساس نص قانون تعیین میشود و مجازات فقط مخصوص اقداماتی است که قانون هنگام انجام آن اقدام آن را جرم به حساب آورده است و اعمال مجازاتی شدید تر از مجازاتی که هنگام ارتکاب جرم نافذ بوده است جایز نیست.

۳ - دادخواهی حق همه است و رفتار عادلانه در اقدامات قضایی و اداری حق همه افراد است.

۴ - حق دفاع مقدس و در همه مراحل تحقیق و محاکمه محفوظ است .

۵ - متهم تازمانی که محکومیتش در دادگاه قانونی عادل ثابت شود بیگناه است و متهم پس از آزادی به خاطر همان اتهام باردیگر محاکمه نمی شود مگر اینکه دلایل جدیدی پیدا شود .

۶ - قوانین عطف به ما سبق نمی شود مگر اینکه به آن تصریح شده باشد . به استثنا قوانین مالیات و عوارض

۷ - دادگاه برای کسی که به انجام جنایتی متهم شده است و وکیل مدافع ندارد باهزینه دولت وکیل می گیرد. شهروندان اعم از زنان و مردان حق دارند در امور عمومی دخالت کرده و از حقوق سیاسی از جمله حق رای دادن انتخاب کردن و نامزد شدن بهره مند شوند.

❖ ۱ - تحویل یک شهروند عراقی به مقامات و طرفهای خارجی ممنوع است

❖ حقوق اقتصادی اجتماعی و فرهنگی

۱ - کاری که زندگی باعزت برای عراقی ها را تضمین میکند حق همه آنان است .

۲ - قانون روابط بین کارگر و کارفرما را براساس اصول اقتصادی و با رعایت اصول عدالت اجتماعی تنظیم می کنند.
۳ - حکومت حق تاسیس سندیکاها و اتحادیه های صنفی یا پیوستن به انهارا تضمین میکند و این امر براساس قانون سازماندهی می شود.

❖ ۱ - مالکیت خصوصی محفوظ است و مالک حق دارد ازان بهره برداری کرده و در چارچوب قانون دران تصرف کند.
۲ - سلب مالکیت مگر به خاطر منافع عمومی و درمقابل غرامت عادلانه که قانون انرا تعیین میکند جایز نیست .
۳ - الف : شهروند عراقی درهرجای کشور حق مالکیت دارد و غیر عراقی هانمی توانند اموال غیر منقول را در مالکیت داشته باشند مگرمواردی که درقانون مستثنی شده است .
۳ - ب : مالکیت بااهداف تغییر جمعیت ممنوع است .

❖ ۱ - اموال عمومی حرمت دارد و محافظت از آن به هر شهروندی واجب است .

۲ - احکام ویژه مربوط به حفظ املاک کشور , اداره آنها , شروط تصرفدرانها و مواردی که چشم پوشی ازاین اموال جایز نیست درقانونی سازماندهی می شود.

❖ ۱ - الف : خانواده اساس جامعه است و حکومت موجودیت ارزش دینی , اخلاقی و ملی آنرا حفظ می کند.

۱ - ب : حکومت حمایت از مادران , کودکان و سالخوردگان و مراقبت از نوجوانان و جوانان و تامین شرایط مناسب برای رشد تواناییهای رابرعهدده دارد.

۲- خشونت و ظلم درخانواده مدرسه , و جامعه ممنوع است

❖ ۱ - حکومت بیمه اجتماعی و بهداشت و عناصر اصلی زندگی با عزت رابرای افراد و خانواده ها بخصوص کودکان و زنان تامین می کنند و درآمد و مسکن مناسب را برای آنان فراهم می کند.

۲ - حکومت درشرایط پیری , بیماری , ازکارافتادگی , آوارگی , یتیمی , یابیکاری بیمه اجتماعی عراقی ها را تامین کرده و می کوشد از آنان در برابر جهل , ترس و فقر حمایت کند و حتی تامین مسکن برای آنان , راههای ویژه ای رابرای کمک و توجه به آنان می اندیشد این امر درقانونی سازماندهی می شود.

❖ مراقبت بهداشتی حق هر عراقی است حکومت به بهداشت عمومی توجه دارد و هر فردی حق دارد در شرایط زیست محیطی سالمی زندگی کند .

❖ ۱ - آموزش عامل اصلی پیشرفت جامعه است که این امر برعهده حکومت قرارداد و آموزش مرحله ابتدایی اجباری است و مبارزه بابیسوادی نیز برعهده حکومت است .

۲ - آموزش رایگان در مراحل مختلف حق هر عراقی است .

• فصل دوم : آزادی ها

❖ ۱ - الف : آزادی و کرامت انسان محفوظ است .

۱ - ب : بازداشت یا بازجویی از افراد فقط بر اساس حکم قضایی امکان پذیر است .

۲ - ج : هر نوع شکنجه جسمی و روحی و رفتار غیرانسانی ممنوع است و اعترافاتی که به زور یا از طریق تهدید یا شکنجه به دست آید ، اعتبار ندارد. شخصی که بر اثر چنین رفتارهایی متضرر شده است تواند غرامت و خسارات مادی یا معنوی را که به وی وارد شده است ، طبق قانون طلب کند.

۲ - حکومت در برابر احیا فکری ، سیاسی یا امنیتی از افراد حمایت می کند.

۳ - کار اجباری ، بردگی ، تجارت برده ، تجارت زنان و تجارت انسان با اهداف جنسی ممنوع است .

❖ حکومت بطوری که به نظم و آداب عمومی لطمه وارد نکند امور زیر را برعهده دارد.

۱ - آزادی بیان اندیشه با همه ابزار .

۲ - آزادی مطبوعات ، چاپ ، نشر و رسانه ها .

۳ - آزادی تجمع و تظاهرات مسالمت آمیز که براساس قانون سازماندهی می شود.

❖ ۱ - آزادی تاسیس جمعیت ها و احزاب سیاسی یا پیوستن به آنها تضمین شده است و در قانونی سازماندهی می شود.

۲ - اجبار افراد برای پیوستن به حزب ، جمعیت یا یک تشکل سیاسی یاواداشتن او به ادامه عضویت در آن ممنوع است.

❖ آزادی ارتباطات و مراسلات پستی ، تلگرافی ، تلفنی و الکترونیکی تضمین شده است و نظارت بران ، شنود یا افشای آنها مگر با حکم قضایی و در مواردی که ضرورت قانونی و امنیتی داشته باشد جایز نیست .

❖ مردم عراق می توانند آزادانه مشخصات فردی خود را طبق دین ، مذهب ، اعتقاد یا انتخاب خود حفظ کنند

❖ هر فردی آزادی اندیشه و عقیده دارد.

❖ ۱ - پیروان هر دین یا مذهبی در موارد زیر آزادی دارند .

الف : شعائر دینی از جمله مراسم حسینی . ب : اداره اوقاف وامور آن و نهادهای دینی که براساس قانون سازماندهی می شود.

۲ - حکومت آزادی عبادت و محافظت از اماکن آن را تضمین می کند.

❖ ۱ - هر عراقی آزادی نقل و انتقال و سفر و سکونت در داخل و خارج عراق را دارد.

۲ - تبعید شهروندعراقی یا اخراج و محروم کردن وی از بازگشت به وطن ممنوع است .

➤ بخش سوم - قوای حکومت فدرال

○ قوای حکومت فدرال شامل قوه مقننه، مجریه و قضاییه است که هر یک از آنها براساس تفکیک وظایف بین قوا وظایف و ماموریت‌های خود را انجام می‌دهند.

○ شورای فدرال

ایجاد شورای قانونگذاری موسوم به شورای فدرالی متشکل از نمایندگان مناطق و استانهای سازمان نیافته در یک منطقه که تشکیل این شورا و شروط عضویت در آن و وظایفش در قانونی که به تصویب دو سوم نمایندگان مجلس می‌رسد مشخص می‌شود.

• فصل اول : قوه مقننه

- ❖ قوه مقننه در حکومت فدرال از دو نهاد مجلس نمایندگان و شورای مناطق و استانها تشکیل یافته است .
- ❖ ۱ - مجلس نمایندگان با شماری از نمایندگان ملت عراق تشکیل می‌شود و برای هر یکصد هزار نفر یک نماینده در نظر گرفته شده است که انتخاب آنان از طریق برگزاری انتخابات عمومی و مستقیم صورت می‌گیرد ضمن آنکه میزان نمایندگی سایر مولفه های ملت عراق در این انتخابات لحاظ خواهد شد.
- ۲ - نامزدهای عضویت در مجلس نمایندگان باید تابعیت کامل عراقی داشته باشند.
- ۳ - در دست داشتن شغل نمایندگی مجلس و یا هر کار و منصب رسمی دیگر به طور همزمان جایز نیست .
- ❖ اعضای مجلس نمایندگان قبل از آغاز به کار خویش باید به ترتیب ذیل در برابر مجلس سوگند یاد کنند. "به خداوند عظیم و والامرتبه سوگند می‌خورم که وظایف و مسئولیتهای قانونی خود را با جان و دل و اخلاص انجام دهم و حافظ استقلال و حاکمیت عراق و پشتیبان منافع ملت باشم و نسبت به سلامت ارضی، حریم هوایی، آبها، ثروتها و نظام دموکراتیک فدرال توجه و هوشیاری کامل داشته باشم و برای پاسداری از آزادیهای عمومی و فردی و استقلال قوه قضائیه تلاش کنم و به اجرای بی طرفانه قوانین همراه با امانتداری پایبند باشم و خداوند را بر آنچه که گفتم شاهد و ناظر قرار دهم".
- جلسات مجلس نمایندگان به صورت علنی برگزار خواهد شد و مگر در مواردی که ضرورت ایجاد کند که جلسات غیرعلنی باشد.
- ❖ مجلس نمایندگان در نخستین نشست خود ریاست مجلس و معاون اول و دوم او را با اکثریت مطلق اعضای مجلس از طریق انتخابات مخفیانه مستقیم انتخاب خواهد کرد.
- ❖ ۱ - مدت زمان دوران نمایندگی مجلس ۴ سال خواهد بود که از زمان برگزاری نخستین جلسه آغاز می‌شود و با جلسه پایانی سال چهارم خاتمه می‌یابد.
- ❖ رئیس جمهور، نخست وزیر، رئیس مجلس یا ۵۰ نفر از اعضای مجلس، می‌توانند خواستار برگزاری نشست فوق العاده شوند. در نشست فوق العاده نیز فقط موضوعاتی بررسی می‌شود که جلسه برای آن تشکیل شده است .
- ❖ الف - حد نصاب تشکیل جلسات مجلس، حضور اکثریت مطلق نمایندگان خواهد بود.
- لوایح قانونی ارائه شده توسط رئیس جمهور و نخست وزیر و بررسی قوانین پیشنهادی ارائه شده از جانب ده نفر از اعضای مجلس نمایندگان یا یکی از کمیسیونهای ویژه مجلس.

❖ **مجلس نمایندگان موظف به انجام کارهای ذیل است :**

- (۱) وضع قوانین فدرالیسم .
- (۲) نظارت بر عملکرد قوه مجریه .
- (۳) تصویب معاهده ها و توافقنامه های بین المللی با اکثریت دو سوم اعضا
- (۴) انتخاب رئیس جمهور
- (۵) موافقت با تعیین هر یک از : الف - رئیس و اعضای دادگاه تجدید نظر فدرال , دادستان و رئیس هیئت نظارت قضایی با اکثریت مطلق بنا به پیشنهاد شورای عالی قضایی .
- سفیران و افراد معرفی شده برای مشاغل خاص از سوی شورای وزیران . ج - رئیس ستاد ارتش , معاونان وی , فرماندهان لشکری و مافوقها و رئیس دستگاه اطلاعات پیشنهادی شورای وزیران .
- (۶) استیضاح رئیس جمهور براساس درخواست اکثریت مطلق اعضای مجلس نمایندگان
- (۷) اعضای مجلس نمایندگان می توانند نخست وزیر و وزرای کابینه را درباره هر موضوعی که درحیطه کاری آنان باشد , مورد سؤال قرار دهند و هر یک از آنها موظف به پاسخگویی به سؤال اعضا هستند و تنها سؤال کننده حق پیگیری پاسخ را دارد.
- (۸) عضو مجلس نمایندگان می تواند با موافقت بیست و پنج نفر از اعضا , نخست وزیر یا وزرای کابینه را برای رسیدگی به اقدامات آنها در امور و حیطه تخصصی شان مورد استیضاح قرار دهند.
- (۹) مجلس نمایندگان می تواند با اکثریت مطلق آرا به هر یک از وزیران رای عدم اعتماد دهد و آن وزیر از تاریخ دادن رای عدم اعتماد , برکنار شده به شمار می آید.
- (۱۰) موافقت با اعلام جنگ و حالت فوق العاده در کشور با اکثریت دو سوم بنابه درخواست مشترک رئیس جمهور و نخست وزیر .

❖ ۱- مجلس نمایندگان بنابه درخواست یک سوم اعضا یا درخواست نخست وزیر و موافقت رئیس جمهور و با رای اکثریت مطلق نمایندگان منحل می شود و انحلال مجلس در طول دوره استیضاح نخست وزیر جایز نیست

۲ - رئیس جمهور هنگام انحلال مجلس نمایندگان تاملت حداکثر شصت روز برگزاری انتخابات عمومی را خواستار می شود و شورای وزیران در این حالت برکنار شده یا منحل به شمار می آید اما امور روزمره را ادامه می دهد.

• فصل دوم : قوه مجریه

- ❖ قوه مجریه فدرال از رئیس جمهور و شورای وزیران تشکیل شده است که اختیارات و وظایف خود را براساس قانون اساسی و قوانین ، متمم ، انجام می دهد.
- ❖ رئیس جمهور ، رئیس کشور و نماد وحدت ملی و حاکمیت کشور است و برای تضمین پایبندی به قانون اساسی و حفظ استقلال عراق، حاکمیت وحدت و تمامیت ارضی آن براساس احکام قانون اساسی تلاش و توجه جدی به خرج خواهد داد.
- ❖ نامزدهای ریاست جمهوری باید شرایط زیر را دارا باشند

۱ - از پدر و مادر عراقی متولد شده باشد .

۲ - شایستگی و لیاقت کامل داشته باشد و چهل سال او تکمیل شده باشد.

۳ - از وجهه ای خوب و خبرگی سیاسی برخوردار باشد و سلامت و پایداری ، عدالت ، اخلاص به میهن در او مشهود باشد.

۴ - به ارتکاب جرمی که به کرامت او لطمه وارد کرده محکوم نشده باشد.

❖ ۱ - تنظیم قانون مربوط به احکام نامزدی برای پست ریاست جمهوری .

۲ - تنظیم قانون انتخاب معاون یا معاونان رئیس جمهوری .

❖ مجلس نمایندگان از میان نامزدهای ریاست جمهوری با اکثریت دو سوم آرا ، رئیس جمهور را انتخاب می کند.

❖ ۱ - دوران ریاست جمهوری چهارسال خواهد بود و رئیس جمهور می تواند برای بار دوم نیز نامزد و انتخاب شود.

۲ - الف - پایان دوران ریاست جمهوری با اتمام دوره نمایندگان مجلس هم زمان است .

ب - رئیس جمهور به فعالیتهای خود تا پس از پایان انتخابات مجلس جدید و برگزاری نشستهای آن و انتخاب رئیس جمهور جدید ظرف سی روز پس از آغاز به کار مجلس ادامه می دهد.

ج - در صورت خالی ماندن منصب ریاست جمهوری بنا به هر دلیلی ، انتخاب رئیس جمهور جدید برای به پایان رساندن زمان باقیمانده از دوران رئیس جمهور قبلی صورت می پذیرد.

❖ رئیس جمهور اختیارات زیر را دارد :

(۱) صدور عفو ویژه به توصیه نخست وزیر به استثنای آنچه که مربوط به حقوق خصوصی محکومان به ارتکاب جنایات بین المللی ، تروریسم و فساد مالی و اداری است .

(۲) تایید معاهده ها و توافقنامه های بین المللی پس از موافقت مجلس نمایندگان ، تائیدیه رئیس جمهور پانزده روز پس از تاریخ دریافت متن معاهده ها و توافقنامه ها صورت می گیرد.

(۳) تائید و صدور قوانینی که در مجلس وضع می شود که این کار نیز پس از پانزده روز از تاریخ دریافت آن صورت می پذیرد.

- ۴) دعوت از مجلس نمایندگان برای تشکیل جلسه پس از پانزده روز از تایید نتایج انتخابات و در حالتهای دیگری که در قانون اساسی به آن تصریح شده است .
- ۵) اعطای مدال و نشان به توصیه نخست وزیر و براساس قانون .
- ۶) پذیرش سفرا .
- ۷) صدور دستورات ریاست جمهوری .
- ۸) تأیید احکام صادره در دادگاههای ویژه .
- ۹) فرماندهی عالی نیروهای مسلح برای اهداف و مقاصد تشریفاتی و جشنها.
- ۱۰) انجام دادن هریک از وظایف دیگر ریاست جمهوری که در قانون اساسی به آن تصریح شده است .
- ❖ ۱ - نخست وزیر نیز باید شروطی را که برای رئیس جمهور لازم بود دارا باشد و مدرک دانشگاهی یا معادل آن را دریافت کرده و حداقل سن او سی و پنج سال کامل باشد.
- ۲ - هر یک از وزرا نیز باید شروطی را که برای نمایندگان مجلس لازم بود دارا و مدرک دانشگاهی یا معادل داشته باشند.
- ❖ نخست وزیر مسئول اجرایی مستقیم سیاستهای کلی دولت و فرمانده کل نیروهای مسلح است و اداره شورای وزیران و ریاست نشستها را بر عهده دارد و حق دارد با موافقت نمایندگان مجلس ، وزرا را بر کنار کند.
- ❖ نخست وزیر و اعضای کابینه او براساس متنی که در ماده چهل و نه قانون اساسی به آن تصریح شده در مجلس نمایندگان سوگند یاد می کنند.
- ❖ شورای وزیران حائز اختیارات ذیل است :
- ۱ - برنامه ریزی و اجرای سیاستها و برنامه های کلی دولت و نظارت بر عملکرد وزارتخانه ها و دستگاههای غیر مرتبط با وزارت .
- ۲ - ارائه لوایح قانونی .
- ۳ - صدور دستورات و تصمیم گیری با هدف اجرای قوانین .
- ۴ - آماده کردن پیش نویس بودجه عمومی ، تراز نهایی و برنامه های توسعه .
- ۵ - توصیه به مجلس نمایندگان به منظور موافقت با تعیین کفیل وزارتخانه ها ، سفرا ، صاحبان درجه های ویژه ، رئیس ستاد ارتش و معاونان او ، مناصب فرماندهی لشکر و مافوق آن ، رئیس دستگاه اطلاعات ملی و روسای دستگاههای امنیتی .
- ۶ - گفتگو درباره معاهدات و توافقنامه های بین المللی و امضای آنها یا رسیدگی به امور محوله .
- ❖ شورای وزیران برای ساماندهی به روند فعالیتهای و کارهای خود نظامنامه ای داخلی تدوین می کند.
- ❖ تشکیل وزارتخانه ها ، وظایف و اختیارات آنها و اختیارات وزیر براساس قانون تعیین می شود.

• فصل سوم : قوه قضائیه

❖ قوه قضائیه مستقل است و دادگاههای مختلف که احکام آنها براساس قانون صادر می شود ، اداره آن را بر عهده دارند.

❖ قضات مستقل هستند و در قضاوت هیچ چیز جز قانون بر آنها حاکم نیست . هیچ قدرتی حق دخالت در دستگاه قضایی یا امور مربوط به عدالت را ندارد.

❖ قوه قضائیه فدرال از شورای عالی قضاوت ، دیوان عالی فدرال ، دادگاه تشخیص فدرال ، دادستانی ، سازمان نظارت قضایی و دیگر دادگاههای فدرال که طبق قانون سازماندهی می شود تشکیل می گردد.

الف – شورای عالی قضایی

❖ شورای عالی قضاوت ، اداره امور سازمانهای قضایی را بر عهده دارد و قانون ، روش تشکیل ، وظایف و اصول سیر فعالیتهای آن را تعیین می کند.

❖ شورای عالی قضاوت دارای اختیارات زیر است :

۱ - اداره امور قضایی و نظارت بر بخش قضایی فدرال .

۲ - انتخاب رئیس و اعضای دادگاه تشخیص فدرال ، رئیس دادستانی و رئیس سازمان عالی نظارت قضایی و معرفی آنها به مجلس نمایندگان برای موافقت باتعیین آنها.

۳ - پیشنهاد طرح بودجه سالیانه قوه قضائیه فدرال و ارائه آن به مجلس نمایندگان برای موافقت با آنها.

ب – دیوان عالی فدرال

❖ ۱ - دیوان عالی فدرال سازمانی قضایی است که از لحاظ مالی و اداری مستقل است .

۲ - دیوان عالی فدرال از تعدادی قاضی و کارشناس فقه اسلامی و کارشناسان حقوقی تشکیل می شود که تعداد ، روش انتخاب آنها و فعالیت دادگاه براساس قانونی که با اکثریت دو سوم اعضای مجلس نمایندگان تدوین می شود تعیین می شود.

❖ وظایف دیوان عالی فدرال به شرح ذیل است :

۱ - نظارت بر انطباق قوانین و نظامهای اجرایی با قانون اساسی .

۱ - تفسیر متون قانون اساسی .

۳ - داوری در مسائلی که ناشی از اجرای قوانین فدرال ، تصمیمات ، آئین نامه ها ، آموزشها و اقدامات صادره از دولت مرکزی است ضمن آنکه قانون حق هر یک از شورای وزیران و افراد هم شان و غیر از آنها برای اعتراض مستقیم در دادگاه محترم شمرده است .

۴ - داوری در اختلافاتی که بین دولت فدرال و حکومتهای منطقه ای ، استان ها ، شهرها و شوراها رخ می دهد.

۵ - حل و فصل مناقشات میان حکومت‌های منطقه ای و استانها.

۶ - داوری در اتهامات وارده به رئیس جمهور , نخست وزیر و وزرا.

۷ - تایید نتایج نهایی انتخابات عمومی نمایندگان مجلس .

۸ - الف - داوری در اختلافات سازمانهای قضائی فدرال و سازمانهای قضایی مناطق و استانهای خارج از مناطق .

۸ - ب - داوری در مناقشات و اختلافات سازمانهای قضایی اقلیمها و استانهای خارج از زیر مجموعه مناطق .

۸-ج - احکام عمومی

❖ تصمیمات دیوان عالی فدرال برای همه قوا لازم الاجرا خواهد بود

❖ ایجاد دادگاههای ویژه یا استثنایی ممنوع است .

❖ برای ایجاد دادگاهها , انواع درجات و وظایف آنها و چگونگی تعیین و خدمت قضات و اعضای دادستانی و نظم و انضباط و بازنشستگی شان قانونی تدوین می شود.

❖ قضات عزل نخواهند شد مگر در مواردی که قانون مشخص کرده است همچنین احکام ویژه قضات و بازخواست آنها را قانون مشخص می کند.

❖ این امور برای قاضی و عضو دادستانی کل ممنوع است :

۱ - اشتغال همزمان در دستگاه قضایی و قوه مقننه و قوه مجریه و هر شغل دیگر.

۲ - وابستگی به هر گونه حزب یا سازمان سیاسی و یا هر گونه فعالیت سیاسی .

❖ دستگاه قضایی نظامی بر اساس قانون تشکیل می شود و این قانون ویژه محاکم نظامی است که منحصر به جرایم نظامی مربوط به نیروهای مسلح و نیروهای امنیتی و در چارچوب آنچه این قانون مشخص می کند, است.

❖ ایجاد مصونیت برای هرگونه اقدام یا تصمیم اداری بصورت نص صریح قانونی ممنوع است

❖ تشکیل شورای حکومتی ویژه شغل‌های اداری قضائی و فتوا , نمایندگی حکومت و سایر سازمانهای عمومی در مقابل دستگاه قضایی بر اساس قانون مجازات مگر آنکه قانونی آن را مستثنی کند.

• فصل چهارم : سازمانهای مستقل

❖ کمیسیون عالی حقوق بشر و کمیسیون عالی مستقل انتخابات و سازمان بی طرف , سازمانهای مستقل تحت نظارت مجلس نمایندگان بشمار می آیند و بر اساس قانون فعالیت کنند.

۱ - بانک مرکزی عراق , دیوان محاسبات مالی , سازمان اطلاع رسانی و ارتباطات و دیوانهای اوقاف , از نظر مالی و اداری سازمانهای مستقلی هستند و همه آنها بر اساس قانون فعالیت می کنند

۲ - بانک مرکزی عراق در برابر مجلس نمایندگان مسئولیت پاسخگویی دارد و دیوان محاسبات مالی و سازمان اطلاع رسانی و ارتباطات با مجلس نمایندگان مرتبط هستند.

۳ - دیوانهای اوقاف با هیئت وزیران مرتبط است .

❖ سازمانهای موسوم به موسسه شهدا تاسیس می شود که با هیئت وزیران در ارتباط است و وظائف و شیوه فعالیت آن بر اساس قانون مشخص می شود.

❖ سازمان کل بازرسی و اختصاص دهی واردات فدرال بر اساس قانونی تشکیل می شود و اعضای کارشناسان دولت فدرال و مناطق و استانها و نمایندگان آنها خواهند بود و مسئولیتهای ذیل را به عهده دارد

۱ - تحقق عدالت در توزیع بورسها و کمکها و وامهای بین المللی بر اساس شایستگی مناطق و استانهای سازماندهی نشده در هر منطقه .

۲ - استفاده بهینه از درآمدهای مالی فدرال و تقسیم آن .

۳ - تضمین شفافیت و عدالت در تخصیص بودجه های دولتهای مناطق با استانهای سازماندهی نشده در یک منطقه براساس نسبت تعیین شده .

➤ بخش چهارم : وظایف و اختیارات مقامات فدرال

❖ مقامات فدرال حافظ وحدت و یکپارچگی و استقلال و حاکمیت و نظام دموکراتیک فدرال عراق هستند.

❖ وظایف و اختیارات انحصاری مقامات فدرال شامل موارد ذیل است :

۱ - ترسیم سیاست خارجی و نمایندگی دیپلماتیک و مذاکره درباره معاهدات و توافقنامه های بین المللی و سیاستهای دریافت وام و امضا و انعقاد آن و ترسیم سیاست اقتصادی و بازرگانی خارجی .

۲ - ترسیم سیاست امنیت ملی و اجرای آن و از جمله تشکیل نیروهای مسلح و اداره آن و تامین امنیت مرزهای عراق و حفاظت و دفاع از آن .

۳ - ترسیم سیاست مالی و گمرکی و انتشار اسکناس و تنظیم سیاست بازرگانی مرزهای منطقه ای و استانی در عراق و تعیین مالیات عمومی و ترسیم سیاست پولی و تشکیل بانک مرکزی و اداره آن .

۴ - تنظیم امور مربوط به استانداردها و اوزان .

۵ - سازماندهی امور مربوط به تابعیت و اقامت و حق پناهندگی سیاسی .

۶ - سازماندهی سیاست امواج و فرکانسها و پست .

۷ - ترسیم طرح بودجه کل و سرمایه گذاری .

۸ - برنامه ریزی برای سیاستهای مربوط به منابع آب خارج از عراق و تضمین سهم آب عراق از این منابع براساس قوانین و عرف بین المللی .

۹ - سرشماری و آمارگیری کل جمعیت .

❖ نفت و گاز در تملک همه مردم عراق در همه مناطق و استانهاست .

۱ - دولت فدرال مسئول اداره امور نفت و گاز استخراج شده از چاههای فعلی به همراه دولتهای منطقه ای و استان های تولید کننده است تا درآمدهای حاصله به صورت منصفانه و متناسب با توزیع جمعیتی سراسر کشور تقسیم شود و سهم دوره های مشخص هر منطقه که متضرر شده و رژیم سابق در حق آن اجحاف کرده است ، تعیین شود تا توسعه متوازن بخشهای مختلف کشور تضمین گردد و این امر براساس قانون صورت می گیرد.

۲ - دولت فدرال و دولتهای منطقه ای و استانهای تولید کننده با هم سیاستهای استراتژیک لازم برای گسترش ثروت نفت و گاز را ترسیم می کنند تا با استفاده از پیشرفته ترین فن آوری و اصول بازار و تشویق به سرمایه گذاری بیشترین منافع برای ملت عراق تحقق یابد.

❖ وظایف و اختیارات مشترک مقامات فدرال و مقامات مناطق به شرح ذیل است :

۱ - اداره گمرکات با هماهنگی دولتهای منطقه ای و استانهای سازماندهی نشده هر منطقه صورت می گیرد و این امر براساس قانون صورت می گیرد.

۲ - سازماندهی منابع اصلی برق و توزیع آن .

۳ - ترسیم سیاست زیست محیطی برای تضمین حفاظت از محیط زیست در برابر آلودگی و حفظ آن با کمک مناطق و استانهای سازماندهی نشده در هر منطقه .

۴ - ترسیم سیاستهای توسعه و برنامه های کلی .

۵ - ترسیم سیاست بهداشتی با همکاری مناطق و استانهای سازماندهی نشده در هر منطقه .

۶ - ترسیم سیاست کل آموزش و تربیتی با مشاوره مناطق و استانهای سازماندهی نشده هر منطقه .

۷ - ترسیم سیاست استفاده از منابع اصلی آب با هدف تضمین توزیع عادلانه آن که بر اساس قانون صورت می گیرد.

❖ هر آنچه که در وظایف و اختیارات انحصاری مقامات فدرال تصریح نشده است در حیطه اختیارات مناطق و استانهای سازماندهی شده هر منطقه است و اختیارات دیگر بین دولت فدرال و مناطق مشترک است و در صورت وقوع اختلاف اولویت با قانون منطقه است .

• فصل اول

- ❖ نظام فدرال جمهوری عراق متشکل از یک پایتخت و چند منطقه و استان غیرمرکزی و ادارات محلی است .
- ❖ هر منطقه قانونی برای خود تدوین می کند که ساختار حکومت منطقه و اختیارات مقامات آن و ساز و کار اجرایی این اختیارات را به گونه ای که با این قانون اساسی در تناقض نباشد مشخص می کند.
- ۱ - مقامات مناطق حق دارند از اختیارات قانونگذاری و اجرایی و قضایی این قانون اساسی استفاده کنند به استثنای مواردی که به عنوان اختیارات انحصاری مقامات فدرال تعیین شده است .
- ۲ - مقامات مناطق می توانند در اجرای قوانین فدرال در هر منطقه در صورتی که بین قانون فدرال و قانون هر منطقه در خصوص مسائلی که در اختیارات انحصاری مقامات فدرال است ، تداخل نشود اصلاحاتی ایجاد کنند.
- ۳ - از درآمدهای فدرال سهم عادلانه ای به هر منطقه و استان اختصاص می یابد که برای اجرای مسئولیتهای مربوط به آن با توجه به درآمدها و نیازها و نسبت به جمعیت آن کافیست .
- ۴ - دفاتر فدرال مناطق و استانها در سفارتخانه ها و هیئتهای دیپلماتیک تشکیل می شود تا به پیگیری امور فرهنگی و اجتماعی و توسعه ای رسیدگی کنند.
- ۵ - دولت هر منطقه هر آنچه که برای اداره منطقه لازم باشد و به ویژه تشکیل نیروهای امنیت داخلی منطقه مثل پلیس و اطلاعات و گارد منطقه ایجاد می کند.

• فصل دوم

- ۱ - هر استان از چند شهرستان و ناحیه و روستا تشکیل شده است .
- ۲ - به استانهایی که در قالب منطقه سازمان یافته اند اختیارات اداری و مالی گسترده ای داده می شود تا بتواند امور خود را براساس اصل مرکزیت زدایی اداری ، اداره کند و برای این امر قانونی تدوین می شود.
- ۳ - استاندار که شورای استان او را انتخاب می کند رئیس اجرایی عالی استان برای اجرای اختیارات که شورای استان به او داده است به شمار می رود.
- ۴ - قانونی برای انتخاب شورای استان و استاندار و اختیاران آنها تدوین می شود.
- ۵ - شورای استان تحت کنترل یا نظارت هیچ وزارتخانه یا نهادی که با وزارتخانه ای ارتباط ندارد ، نیست و امور مالی آن مستقل است .
- ❖ تفویض اختیارات دولت فدرال به استانها و یا بالعکس با موافقت طرفین مجاز است و برای این امر قانونی تنظیم می شود.

• فصل سوم

❖ شهر بغداد بامرزهای شهری پایتخت جمهوری عراق است و بغداد با مرزهای اداری استان بغداد بشمار می رود ، برای بغداد قانون خاص تدوین می شود و جایز نیست پایتخت به منطقه ای منضم شود.

• فصل چهارم

❖ این قانون اساسی حقوق اداری و سیاسی و فرهنگی و آموزشی و قومیت‌های مختلف مثل ترکمنها و کلدانیها و آشوریها و سایر مولفه های کشور را تضمین می کند و این امر با قانون سازمان داده می شود.

➤ احکام پایانی و انتقالی

۱ - رئیس جمهور و هیئت وزیران بصورت یکجا و یک پنجم اعضای مجلس نمایندگان می توانند پیشنهادی برای اصلاح قانون اساسی مطرح کنند.

۲ - اصلاح اصول اساسی بخش اول و حقوق و آزادیهای بخش دوم قانون اساسی جایز نیست مگر آنکه دو دوره انتخاباتی پیاپی برگزار شود و دو سوم اعضای مجلس نمایندگان با آن موافقت کنند و مردم نیز در همه پرسی با آن موافقت نمایند و رئیس جمهور نیز ظرف هفت روز آن را تایید کند.

۴ - هرگونه اصلاح مواد قانون اساسی که نقض اختیارات مناطق است و جز اختیارات انحصاری مقامات فدرال نیست فقط در صورت موافقت قوه مقننه هر منطقه مربوطه و موافقت اکثریت مردم آن در همه پرسی امکان پذیر است .

۵ - الف - اصلاحیه ای که رئیس جمهور ظرف مدت تعیین شده در بند ۲ و ۳ اصلاحیه تایید نکند پس از آن مدت اصلاحیه تایید شده بشمار می رود.

۵ - ب - اصلاحیه از زمانی که در روزنامه رسمی منتشر شود نافذ است .

❖ رئیس جمهور و نخست وزیر و اعضای کابینه و رئیس مجلس نمایندگان و نایبان رئیس مجلس نمایندگان و اعضای مجلس و اعضای قوه قضائیه و صاحبان رتبه های ویژه نمی توانند از نفوذ خود برای خریدن یا اجاره کردن اموال حکومتی استفاده کنند و یا چیزی از آن را اجاره کنند و یا بفروشند و یا علیه آن دادخواهی کنند و یا با حکومت به عنوان افراد متعهد یا پیمانکار قرارداد امضا کنند.

❖ قوانین و احکام قضایی به نام ملت صادر می شود.

❖ (این قوانین در روزنامه رسمی منتشر می شود و از تاریخ نشر آن نافذ است ، مگر آنکه خلاف آن تصریح شده باشد.

❖ قوانینی که در این قانون اساسی لغو یا اصلاح نشده اند نافذ باقی می مانند.

❖ هر همه پرسی که در این قانون از آن نام برده شده است با موافقت اکثریت نسبی رای دهندگان اعتبار پیدا می کند مگر آنکه خلاف آن تصریح شده باشد.

قوانین عمومی

حقوق: حقوق جمع حق است، حق در لغت به معنای کاری است که باید واقع شود و به انسان تعلق میگیرد، در مفهوم اجتماعی حقوق عبارت است از مقررات، ضوابط، اختیارات و امتیازهایی که به جامعه نظم می بخشد.

ویژگیهای حقوق (چهار ویژگی دارد):

۱- الزامی بودن ۲- کلی بودن ۳- ضمانت اجرایی داشتن ۴- قلمرو اجتماعی

۲- تقسیمات حقوق:

۱- حقوق فطری یا طبیعی ۲- حقوق موضوعه (حقوق وضع شده)

حقوق فطری یا طبیعی: مجموعه قواعدی که طبیعت آن را به انسان آموخته و نزد همه جوامع کم و بیش وجود دارد مانند آزادی های فردی، فکر کردن

حقوق موضوعه: قواعدی است که از طرف افراد و جوامع بر اساس مقتضیات عمومی و خصوصی برقرار می شود.

*نکته:

حقوق یا نیمه خصوصی هستند یا عمومی: حقوق خصوصی بر اساس روابط افراد با یکدیگر می باشد، حقوق عمومی: ناظر بر روابط اشخاص با دولتها، سازمانها می باشد.

منابع حقوق:

۱- قوانین: منبع اصلی حقوق قانون است. قوانین به سه دسته تقسیم می شود:

الف) قوانین الهی: قوانین الهی در کشور ما بر ۴ پایه استوار است (قرآن، سنت، اجماع، عقل)

ب) قانون اساسی: قانون اساسی دارای یک مقدمه و ۱۴ فصل و ۱۷۷ اصل می باشد.

ج) قوانین عادی: به مصوبات قوه مقننه قوانین عادی گفته میشود. این مصوبات ابتدا به دو صورت لایحه (پیشنهاد دولت) و یا طرح پیشنهادی نمایندگان جهت رسیدگی به مجلس ارسال میشود.

۲- شبه قوانین: شبه قوانین دسته ای از قواعد و الزامهای قانونی که از طرف مقام صلاحیت دار منتشر می شود. شبه قوانین لازم الاجرا هستند و ضمانت اجرایی هم دارند اما جنبه عام بودن را ندارند.

شبه قوانین عبارتند از:

۱- مصوبات دستگاهها در دوران فترت (دورانی که به هر علتی مجلس و قوه مقننه وجود نداشته

باشد دوران فترت میباشد).

۲- مصوبات ارگانهای ذیربط بر اساس واگذاری اختیار

۳- برخی از مصوبات شوراهای قانونی (مثل شورای شهر)

۴- رویدادهای اداری و قضایی

۲- **مقررات:** به مجموعه ضوابط و الزامهایی گفته میشود که توسط دولت، وزارت خانه ها و یا سایر نهادهای قانونی دیگر تدوین میشود که خود به چهار دسته تقسیم میشود: ۱- مصوبات هیات وزیران ۲- مصوبات برخی شوراهای قانونی ۳- بخش نامه ها ۴- دستورالعملها

تفاوت بخشنامه و دستورالعمل: بخشنامه دستوری است که تنها توسط ریاست دستگاههای اجرایی صادر می شود اما دستورالعمل ضوابط اجرایی مقررات می باشد که توسط هر از مدیران صادر می شود.

۴- قراردادهای بین المللی که بین کشورها نوشته و اجرا میشود.

۵- رسوم، عادات و عرف

۶- آرا و نظرات حقوق دانان

تجارت: تجارت در لغت به معنای داد و ستد، خرید و فروش می باشد، ابتدا به صورت مبادله جنس با جنس صورت میگرفت، با گذشت زمان و رشد اقتصادی و صنعتی تجارت مفهوم دیگری پیدا کرد، بنابراین حقوق تجارت عبارتند از مجموعه قواعد و اصولی که حقوق و وظایف تجار را مشخص میکند.

قانون تجارت ایران : قانون تجارت فعلی ایران در ۱۶ باب می باشد :

۱- تجار و معاملات تجاری

۲- دقائر تجاری

۳- شرکتهای تجاری

۴- اسناد تجاری

۵- دلالی

۶- قراردادهای تجاری

۷- قائم مقام تجاری

۸- حق العمل کاری

۹- ورشکستگی

۱۰- اسم تجاری

۱۱- ضمانت

۱۲- برات، چک

۱۳- اعاده اعتبار

۱۴- شخصیت حقوقی

۱۵- ورشکستگی به تقلب

۱۶- مقررات نهایی

اشخاص: جمع شخص است، شخص در مفهوم حقوقی تنها بر انسان تعلق نمی گیرد، در این مفهوم شخص یا شخصیت حقوق و تکالیفی است که انسان و غیر انسان را شامل می شود. بنابراین شخصیت به دو بخش تقسیم می شود:

۱- اشخاص یا شخصیت های حقیقی یا طبیعی

اشخاص حقیقی: همه افراد انسانی دارای حداقل حقوقی هستند (که ارتباطی با جنسیت، رنگ و نژاد، مذهب و تابعیت آنان ندارد) آنها را حقوق انسانی می نامند مثل آزادی، حق فکر کردن

۲- اشخاص یا شخصیت های غیر طبیعی یا حقوقی

اشخاص حقوقی: اشخاص حقوقی از مشارکت حقوقی دو یا چند شخص حقیقی یا مشارکت حقوقی دو یا چند شخص حقوقی و یا مشارکت اشخاص حقیقی و حقوقی بوجود می آید.

وجوه اشتراک اشخاص حقیقی و حقوقی:

۱- تولد (ثبت شدن) ۲- نامگذاری ۳- کد شناسایی ۴- اقامتگاه ۵- تابعیت ۶- فوت یا از بین رفتن (انحلال)

تفاوت های اشخاص حقیقی با حقوقی:

۱- مرجع ثبت؛ مجریه (شناسنامه)- قضائیه (اساس نامه) ۲- وجوه انسانی ۳- اظهار نظر و رای ۴- نوع تابعیت

سوال: قرارداد شامل چه عناوینی است: عنوان قرارداد ۲- طرفین قرارداد ۳- موضوع قرارداد

قرارداد: عبارت است از اینکه یک یا چند نفر در مقابل یک یا چند نفر دیگر تعهد بر امری بنمایند و مورد قبول آنها باشد.

• عنوان قرارداد: نام و اسمی که طرفین برای قرارداد خود انتخاب کرده اند. عنوان قرارداد باید مشخص باشد ضمن آنکه دارای شرایط و آثار خاص قانونی باشد.

*نکته: برخی قراردادها فقط شامل یک موضوع میباشند اما قراردادهایی نیز وجود دارد که شامل عقود یا عقدهایی متعدد است.

• طرفین قرارداد: یک قرارداد حداقل دو طرف دارد، در مورد طرفین باید ملاحظاتی رعایت شود.

۱- طرف قرارداد ما ممکن است شخصی حقیقی باشد یا حقوقی

۲- باید وضعیت مالی آنها پیش از قرارداد مورد بررسی قرار گیرد. بویژه وقتی که مبلغ قرارداد زیاد باشد و رقم پیش پرداخت بالا باشد.

۳- بررسی امکانات

۴- بررسی صلاحیت

۵- بررسی هویت سهامداران، اعضای هیئت مدیره و مدیرعامل

۶- بررسی آخرین تغییرات شرکت

۷- بررسی اساس نامه شرکت و اصلاحات

۸- بررسی اینکه ملک محل فعالیت متعلق به شخص طرف قرار است یا خیر

۹- بررسی شود کسی که قصد انعقاد قرارداد را دارد همان کسی است که مالک است یا حق کسب و پیشه دارد.

موضوع قرارداد: همان چیزی است که از آن به عنوان مورد معامله تعبیر شده (مال یا عملی که هر یک از طرفین تعهد به تسلیم یا انجام آن می کند)

شرایط موضوع قرارداد در انتقال مال:

الف) مال موجود باشد

ب) دارای قابلیت انتقال باشد

ج) معلوم و معین باشد از نظر مقدار و جنس

د) قابلیت تسلیم داشته باشد.

ه) آن که چیزی را به کسی انتقال می دهد اختیار لازم را داشته باشد.

شرایط موضوع قرارداد (انجام کار)

۱- کار موضوع قرارداد باید انجام شدنی باشد

۲- موضوع قرارداد برخلاف نظم عمومی و قوانین و مقررات جاری نباشد.

۳- دارا بودن منفعت عقلایی

کلیاتی که در موضوع قرارداد باید در نظر گرفت:

۱- باید دقت شود که اصطلاحات و عبارات مربوط به هر کار یا واحدهای مربوطه به هر جنس در قرارداد درست و به جا به کار برود

۲- به هیچ وجه نباید روشنی و واضح بودن مطالب فدای اختصار شدن و زیبایی کلام شود.

۳- در موضوع قرارداد باید حتی المقدور کلیه حالات و فرض های مختلفی که باعث تغییر موضوع قرارداد ممکن است بشود پیش بینی و تصریح شود.

۴- از بکار بردن کلمات و عباراتی که دارای مفهوم مبهم می باشد خودداری شود.

خسارت ناشی از عدم انجام تعهد: وقتی متعهد به تعهد خود عمل نکند خساراتی به طرف مقابل وارد می شود این خسارات زمانی قابل مطالبه است که:

۱- مدت معینی برای انجام تعهد تعیین شده باشد.

۲- این مدت منقضی شده باشد.

۳- لزوم جبران خسارت در قرارداد ثبت شده باشد.

۴- عدم ایفای تعهد به علت تحقق قوه قاهره نباشد.

تضمین ها

وقتی قراردادی منعقد می شود به ویژه اگر موضوع انجام کاری یا ساختن چیزی باشد این تردید وجود دارد که ممکن است متعهد به قول خود عمل نکند یا در انجام تعهد تأخیر بوجود آورد برای رسیدن به اهداف تعهد تضمین گرفته می شود

۱- برای اطمینان از مصرف شدن پیش پرداخت در مسیر قرارداد اگر باشد آن را تضمین یا پیش پرداخت می نامند.

۲- تضمینی را که برای مطمئن شدن از صحت و سلامت کار گرفته می شود تنظیم حسن انجام کار می نامند معمولاً ضمن امضاء قرارداد مبلغی به عنوان پیش پرداخت به متعهد پرداخت می شود تبعاً این مبلغ باید برای اجراء قرارداد هزینه شود حال اگر نشد تکلیف چیست.

تضمین پیش پرداخت برای حل این مشکل گرفته می شود این تضمین ممکن است ضمانت نامه بانکی، چک یا سفته باشد

تضمین حسن انجام کار: وقتی بنایی ساخته یا کارخانه ای نصب می شود معلوم نیست استحکام یا کارایی آن تا چه اندازه است. صاحب کار ناچار است تدبیری بی اندیشد تا در صورت بروز مشکل متضرر نگردد اینجا بحث تضمین حسن انجام کار مطرح می گردد این تضمین ممکن است به صورت ضمانت نامه بانکی، چک، سفته و وجه نقد باشد.

حل اختلاف ناشی از قرارداد: هر گاه در مورد تفسیر یا اجراء قرارداد اختلافی بوجود آید مرجع حق اختلاف در صورتیکه طرفین خود به حل آن موفق نشوند دادگاه صالحه خواهد بود. طبق قانون دادرسی طرفین می‌توانند اختلاف احتمالی خود را از طریق داوری حل نمایند. منظور از داوری این است که کسانی با انتخاب طرفین قرارداد در مورد اختلاف طرفین اظهار نظر و تصمیم‌گیری نمایند

روشهایی که برای پیش‌بینی داوری معمول است:

۱- انتخاب داور واحد

۲- انتخاب داوران اختصاصی

۳- انتخاب داوران اختصاصی و یک داور مرضی الطرفین

۴- شرط داوری بدون تعیین داور

۵- شرط داوری به جهت صلح و سازش